

PEDAGOGIKA A SYSTÉM PG VIED VÝCHOVA

Pedagogika

Doc. Dr. Vlasta Cabanová, PhD.

HISTORICKOST JAKO ZNAK VÝCHOVY

1. ETAPA

- PEDAGOGIKA VZNIKLA Z PRAKTICKÝCH POTŘEB
- PEDAGOGICKÁ TEORIE SE ROZVÍJELA JAKO SOUČÁST SPOLEČENSKÝCH TEORIÍ (NÁBOŽENSKÝCH A FILOSOFICKÝCH NÁHLEDŮ)
- Výchova byla činnost, v které se odevzdává „*duchovní majetek*“ společnosti z generace na generaci

2. ETAPA

- OD 19. ST. KONCIPOVÁNÍ PEDAGOGIKY JAKO VĚDY (ZÁSLUHOU J.H. HERBARTA)

PEDAGOGIKA ZKOUMÁ VÝCHOVNÝ PROCES JAKO JEDEN Z NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH SPOLEČENSKÝCH JEVŮ.

VĚDA

V. SE VE VŠEOBECNOSTI CHARAKTERIZUJE

- JAKO SPOLEČENSKÁ ČINNOST ZAMĚŘENÁ NA ZÍSKÁVÁNÍ, ZPRACOVÁNÍ A VYUŽITÍ ZNALOSTÍ
- V. POSKYTUJE ODŮVODNĚNÝ SYSTÉM VÝPOVĚDÍ, KTERÝ JE ČASOVĚ PROMĚNNÝ S ROSTOUCÍ ÚROVNÍ POZNÁNÍ
- V. JE SOCIÁLNÍ JEV, PROSTŘEDNICTVÍM KTERÉHO SE SPOLEČNOST POKOUŠÍ ZÍSKAT KONTROLU NAD PROSTŘEDÍM

THOMAS KUHN ABY SE TEORIE STALA VĚDOU MUSÍ MÍT:

- OBLAST ZKOUMÁNÍ
- POJMOVÝ APARÁT
- METODOLOGII VÝZKUMU (NÁSTROJE BĀDÁNÍ).
- RYSEM PEDAGOGIKY JE JEJÍ SPECIFICKÝ VĚDECKÝ JAZYK, TEN SE SPOLU S ODBORNOU TERMINOLOGIÍ PŘIBLIŽUJE MIMOVĚDECKÉMU JAZYKU

VÝCHOVA A VZDELÁVÁNÍ JE CELOŽIVOTNÝ PROCES

V OBDOBÍ J.A. KOMENSKÉHO (17. ST.) VYSOKÝ STUPEŇ ROZPRACOVANOSTI PG. TEORIE,

- POJETÍ PEDAGOGIKY = DIDAKTIKA (DIDACTICA MAGNA),
- NÁSTUP NOVÉ SLOVNĚ-NÁZORNÉ KONCEPCE,
- 1. X MYŠLENKA CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ (OD KOLÉBKY PO HROB)

- DIDAKTIKA SE DNES JIŽ DOTÝKA PROCESU UČENÍ A VZDĚLÁVÁNÍ
- PEDAGOGIKA JAKO VĚDA V 20. STOL. OVLIVNĚNÁ TOTALIT. IDEOLOGIEMI (DEFORMACE)

- DNES JE PEDAGOGIKA ETABLOVANÁ - JAKO VĚDA ZKOUMAJÍCÍ JEDEN Z NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH SPOLEČENSKÝCH JEVŮ - VÝCHOVY

- POSTUPNĚ SE TEORIE ROZPRACOVALA DO SYSTÉMU VĚD O VÝCHOVĚ (EDUKACI – EDUKAČNÍ VĚDY).

PARADIGMY V SPOLOČENSKÝCH VEDÁCH

- V 20. STOL. PG. VĚDA OVLIVNĚNÁ MNOHA SMĚRY A PROUDY
- MODERNÍ PEDAGOGIKA MUSÍ BÝT VÝSOSTNĚ NEUTRÁLNÍ, MUSÍ POPISOVAT A VYSVĚTLOVAT, JAK FUNGUJÍ EDUKAČNÍ MECHANIZMY
- V PŘEDCHOZÍM OBDOBÍ SNAHA O OVLIVŇOVÁNÍ PG VĚDY INDOKTRINACÍ (IDEOLOGIZACÍ) TOTALITNÍHO REŽIMU
- DO POPŘEDÍ EXPLANATIVNÍ (NE NORMATIVNÍ) STRÁNKA PEDAGOGIKY
- PROBLÉM NEUTRALITY PŘI DEF. VYMEZENÍ PEDAGOGIKY I DNES (VĚDCI MAJÍ VLASTNÍ SVĚTONÁZOR, JISTÉ FILOZOFICKÉ A METODOLOGICKÉ MYŠLENÍ, VLIV VĚDECKÉ ŠKOLY A POD.).

ANTROPOGOGIKA (ANTROPOS – ČLOVĚK, AGÓGÉ = VĚST). →ZAHHRNUJE VĚDY O VÝCHOVĚ

PODOBY VÝCHOVY V PŮSOBENÍ NA ČLOVĚKA NA BIODROMÁLNÍ DRÁZE

PEDAGOGIKA - VÝCHOVA A VZDELÁVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

ANTROPOGOGIKA - VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

GERONTOGOGIKA - VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ STARŠÍCH LIDÍ

KONCEPCE CHÁPÁNÍ MODERNÍ PEDAGOGIKY - V CHÁPÁNÍ SYTÉMU VĚD O VÝCHOVĚ

VE VŠECH DEFINICÍCH PEDAGOGIKA - POJEDNÁVA O VÝCHOVĚ V LIDSKÉ SPOLOČNOSTI

ZAOBÍRÁ SE INTERAKCÍ MEZI UČITELI A ŽÁKY, VYSVĚTLUJE JEVY UČENÍ A VYUČOVÁNÍ

- V PŘEVÁŽNĚ VĚTŠINĚ KRAJIN SOUBOR DISCIPLÍN, KTERÉ NAZÝVAJÍ SOCIÁLNÍ VĚDY

V MEZINÁRODNÍ ODBORNÉ KOMUNIKACI NA MÍSTO TERMÍNU „PEDAGOGIKA“ UŽÍVÁ

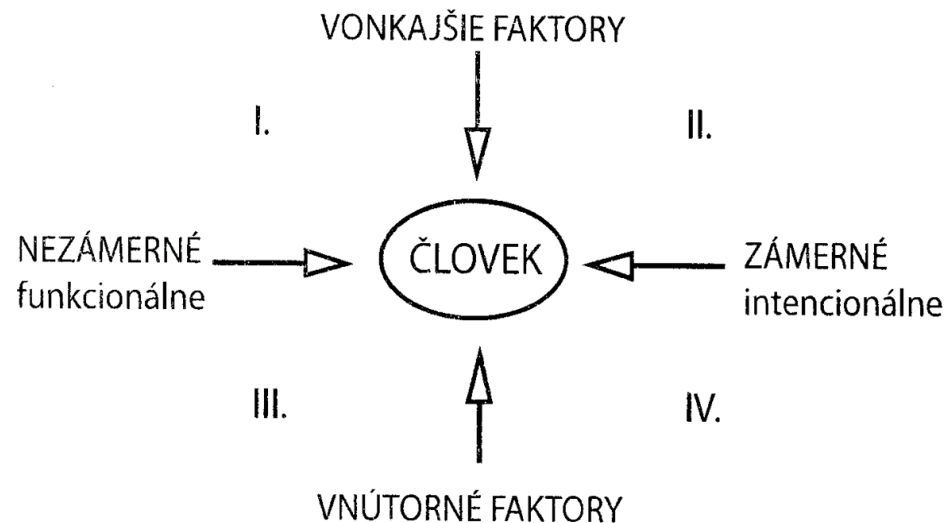
TERMÍN „EDUKAČNÍ VĚDA“

EUROPSKY THESAURUS (EUROP. SLOVNÍKU PEDAGOGICKÝCH TERMÍNŮ, KTERÉ VYDALO UNESCO

V 1991, V ČR V ROKU 1992.

PEDAGOGIKA, ANDRAGOGIKA A GERAGOGIKA

- PRAKTICKÉ, APLIKOVANÉ VĚDY
- P. TRANSDISCIPLINÁRNÍ PŘEVÁŽNE APLIKAČNÍ OBORY VĚD O VÝCHOVĚ.
- P. NEPŘIJÍMÁ PASÍVNÍ ZNALOSTI Z VNEJŠKA, JE V OBOUSMĚRNÉM VZTAHU SE SVÝM OKOLÍM:

PEDAGOGIKA

Def. jako VĚDA O VÝCHOVĚ, která zkoumá

VÝCHOVU jako **ZÁMĚRNOU FORMATIVNÍ ČINNOST, JEJÍ VÝVOJ, ZÁKONITOSTI, PODSTATU, STRUKTURU, FUNKCI, MECHANIZMY** v *konkrétních historických podmínkách společenského vývoje* →→→

a *na základě zjištění rozpracovává*

TEORII a METODIKU EDUKAČNÍHO (VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍHO) PROCESU,

jeho OBSAH, PRINCIPY, ORGANIZAČNÍ FORMY, METODY a POSTUPY.

PEDAGOGIKA JE VĚDNÍ ODBOR, KTERÝ ZAHHRNUJE TEORII I VÝZKUM V OBLASTI EDUKACE (VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ).

PEDAGOGIKA JE SPOLEČENSKOVĚDNÍ DISCIPLÍNA, ZKOUMAJÍCÍ ZÁMĚRNÉ

OVLIVŇOVÁNÍ VÝVOJE OSOBNOSTI ČLOVĚKA, ZKOUMÁ VÝCHOVNÝ PROCES

JAKO JEDEN Z NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH SPOLEČENSKÝCH JEVŮ.

PEDAGOGIKA VĚDA

- O ZÁKONITOSTECH VÝCHOVY DORŮSTAJÍCÍHO POKOLENÍ (Kopecký)
- PEDAGOGIKA VĚDA O VÝCHOVĚ DĚTÍ A MLÁDEŽE (Kairov)
- PEDAGOGIKA JE VĚDA O VÝCHOVĚ (O. Chlup, Velikanič)
- PEDAGOGIKA VĚDA O VÝCHOVĚ ČLOVĚKA (Boldyreva)
- **PEDAGOGIKA JE VĚDA O EDUKACI** (Průcha)

PEDAGOGIKA

- DEF. PEDAGOGIKY JAKO VĚDY O VÝCHOVĚ JE ZÁKLADEM PRO JEJÍ **TEORETICKÉ POZNÁNÍ A ROZVÍJENÍ**
- PROBLÉM **NEUTRALITY** PRI DEF. VYMEZENÍ PEDAGOGIKY (VĚDCI MAJÍ VLASTNÍ SVĚTONÁZOR, JISTÉ FILOZOFICKÉ A METODOLOGICKÉ MYŠLENÍ)
- V PŘEDCHOZÍM OBDOBÍ SNAHA O OVLIVŇOVÁNÍ PG VĚDY INDOKTRINACÍ (IDEOLOGIZACÍ)
- MODERNÍ PEDAGOGIKA MUSÍ BÝT VÝSOSTNĚ NEUTRÁLNÍ, MUSÍ POPISOVAT A VYSVĚTLOVAT, JAK FUNGUJÍ EDUKAČNÍ MECHANIZMY.

PŘEDMĚTEM PEDAGOGIKY

JE VÝCHOVA

- DOSÁHNUT OPTIMÁLNÍ VÝSLEDKY
- RESP. ZJIŠŤOVAŤ OPTIMÁLNÍ PODMÍNKY A PROSTŘEDKY NA
DOSAŽENÍ **CÍLE** VÝCHOVY (V SOULADU S DUŠEVNÍM A TĚLESNÝM
VÝVOJEM DÍTĚTE), JAKO I V SOULADU SE SPOLEČENSKÝMI
A INDIVIDUÁLNÍMI POTŘEBAMI.

ONTOGENETICKÉ HLEDISKO

- pg předškolního věku
- pg predpubertálního věku
- pg pubertálního věku
- pg adolescentního věku
- pg dospělého věku

(věkové osobitosti)

PRAKTICKÉ HLEDISKO členění *na zákl. společ. činnosti*

- pg podnikového vzdělávání
- pg volného času
- školní pg
- vojenská pg

SYSTÉM PEDAGOGICKÝCH VĚD

- INTEGRUJÍCÍ HLEDISKO: klasifikuje pg vědy na základě více kritérií
  - ZÁKLADNÍ PEDAGOGICKÉ DISCIPLÍNY
  - APLIKOVANÉ PEDAGOGICKÉ DISCIPLÍNY
  - HRANIČNÍ PEDAGOGICKÉ DISCIPLÍNY

ZÁKLADNÍ PEDAGOGICKÉ DISCIPLÍNY

- OBECNÁ PEDAGOGIKA
- DĚJINY PEDAGOGIKY
- OBECNÁ DIDAKTIKA
- TEORIE VÝCHOVY
- KOMPARATIVNÍ PEDAGOGIKA
- METODOLOGIE PEDAGOGIKY

Někdy se v rámci základních pedagogických věd vyčleňují i *KLÍČOVÉ (JADROVÉ)* DISCIPLÍNY → TEORIE VÝCHOVY, DIDAKTIKA A DIDAKTIKY UČEBNÍCH PŘEDMĚTŮ.

APLIKOVANÉ PEDAGOGICKÉ VĚDY

A) VERTIKÁLNÍ ČLENENÍ

- PŘEDŠKOLNÍ PG
  - ŠKOLNÍ PG
  - MIMOŠKOLNÍ PG
  - MIMOVYUČOVACÍ PG
-
- B) HORIZONTÁLNÍ ČLENĚNÍ – PG SPORTU, PG KULTURY,
  - ŠKOLNÍ PG, PG RODINY, VOJENSKÁ PG....

V posledním období rozvoj sociální pedagogiky, speciální pedagogiky

AKTUÁLNÍ TREND - SOCIÁLNÍ a SOCIOKULURNÍ ORIENTACE PEDAGOGIKY

JE NESPORNÉ PG. MYŠLENÍ SE V POSLEDNÍM OBDOBÍ SILNĚ **SOCIOLOGIZOVALO**

SOCIÁLNÍ FAKTORY JSOU URČUJÍCÍ VE VZTAHU MEZI URČITÝM PROSTŘEDÍM (RODINA, KOMUNITA, PRACOVISTĚ, REGION, STÁT) A EDUKAČNÍM PROSTŘEDÍM.

S.F. VÝZNAMNĚ PODMÍŇUJÍ VZDĚLÁVACÍ ŠANCE A VZDĚLÁVACÍ DRÁHY LIDÍ, OVLIVŇUJÍ EDUKACI SPECIFICKÝCH SKUPIN POPULACE : ETNICKÝCH, JAZYKOVÝCH, RASOVÝCH , NÁBOŽENSKÝCH (A JINÝCH SKUPIN).

V DŮSLEDKU TOHO BYLI POSILNĚNY SAMOSTATNÉ DISCIPLÍNY V RÁMCI PG = PŘEDEVŠÍM **SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA** (PŮSOBENÍ NA RIZIKOVÉ SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ SKUPINY MLÁDEŽE A DOSPĚLÝCH).

NA **EDUKAČNÍ JEVY** SE VÍCE NAHLÍŽÍ JAKO NA SOUČÁST ŠIRŠÍ SOCIÁLNÍ REALITY NEŽ PODMÍNĚNÍ PREVAŽNĚ PSYCHOLOGICKÝMI (INDIVIDUÁLNÍMI) FAKTORY.

S. VÝZKUMY – KTERÉ PUBLIKOVAL B. BERSTEIN (JDE O VZTAH SOCIÁLNÍ TŘÍDY A VZDĚLANÍM),
TEORIE KULTURNÍHO KAPITÁLU (P.BOURDIEU)

3. HRANIČNÍ PEDAGOGICKÉ VĚDY

PEDAGOGIKA – FILOZOFIE → **FILOZOFIE VÝCHOVY**

PEDAGOGIKA – PSYCHOLOGIE → **PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE**

PEDAGOGIKA – SOCIOLOGIE → **SOCIOLOGIE VÝCHOVY**

PEDAGOGIKA – INFORMATIKA → **PED. KYBERNETIKA**

PEDAGOGIKA – MANAŽMENT → **ŠKOLNÍ MANAGMENT**

OBSAHOVÁ NÁPLŇ PEDAGOGIKY

- TVOŘÍ JÍ SOUBOR DISCIPLÍN, NĚKDY POVAŽOVANÝCH ZA SAMOSTATNÉ VĚDY (V ANGL. KRAJINÁCH „*EDUKAČNÍ VĚDY*“), KTERÉ MAJÍ ZNAČNOU ŠÍŘKU.
- PATŘÍ SEM VŠEOBECNÁ PEDAGOGIKA, HISTORICKÁ PEDAGOGIKA, FILOZOFIE EDUKACE, SOCIOLOGIE EDUKACE, SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA, SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA, DIDAKTIKA, PEDAGOGICKÁ PROGNOSTIKA, EKONOMIKA EDUKACE.

POMOCNÉ VĚDY PEDAGOGIKY

- **FILOZOFIE**

(ANTROPOLOGIE, AXIOLÓGIE, LOGIKA, ETIKA)

- **PSYCHOLOGIE**

(OBECNÁ, ONTOGENETICKÁ, HLUBINNÁ)

- **SOCIOLOGIE**

(DĚTSTVÍ, MLÁDEŽE, STÁRNUTÍ...)

LITERATÚRA

PRŮCHA, J. 2002. Moderní pedagogika. Praha, Portál.

BLÍŽKOVSKÝ, B. 1992. Systémová pedagogika. Ostrava, Amosium servis.

RINK J. E. 2005. Praktická pedagogika. Bratislava, Univerzita Komenského.

ŠVEC, Š. 1995. Základné pojmy v pedagogike a andragogike. Bratislava, IRIS.